

KULTUR OG IDEER

Tips oss kultur@vl.no

ÅPEN KRANGEL: Akademimedlem Horace Engdahl kaller sine kolleger for «en gjeng med tapere».

Foto: Leif R Jansson/Scanpix Sverige/arkiv

– Ødeleggende for Akademien

KRISE: Teolog og akademimedlem Jayne Svenungsson mener de tre avhoppene er destruktive for arbeidet i Svenska Akademien.

ARNE GUTTORMSEN

arne.guttormsen@vl.no

Situasjonen for Svenska Akademien beskrives med krigsmetaforer i svenske medier. Aftonbladet skrev i går at det er «åpen krig». I et leserinnlegg i avisen Expressen kaller Horace Engdahl avhopperne for «en gjeng tapere» og beskriver Sara Danius som den dårligste sekretæren siden 1786. Engdahl er akademimedlem og var såkalt «ständig sekretære» før Peter Englund og deretter Sara Danius.

Som Vårt Land skrev lørdag trakk tre av akademimedlemmene seg fredag: Peter Englund, Kjell Espmark og Klas Östergren. Fra før er to andre medlemmer inaktive. Dessuten er Katarina Frostenson midt i konflikten fordi hun er gift med den såkalte «kulturprofilen» som i desember ble gjenstand for en rekke varsler om trakassering. Akademiet ble delt i en avstemming om hun skulle utestenges. Åtte stemte imot.

Ikke tilstrekkelig. Jayne Svenungsson ble valgt inn i Svenska Akademien i høst som Torgny Lindgrens etterfølger. Da hun tiltrådte i desember, var konflikten i full utvikling. Til den svenske avisen Dagen sier Svenungsson at hun tilhører majoriteten som stemte mot å utestenge et av akademiets medlemmer.

– For min del fantes det ganske enkelt ikke tilstrekkelig grunnlag for en så drastisk beslutning, skriver hun.

Svenungsson ser mørkt på fortsettelsen.

– At tre representanter for den minoriteten som arbeidet hardt for utelukkelse nå har valgt å ta seg en pause i arbeidet i Akademien, ser jeg ikke bare som beklagelig, men også som destruktivt for Akademiens videre arbeid, skriver hun.

Maktarrogant. Vårt Lands litteraturkritiker Astrid Fosvold minner om at akademiet også røker det svenske språk. Fosvold viser til at en talsperson for den svenske regjeringen er opptatt av at det gode arbeidet akademiet gjør for språket og for svenskundervisningen fortsetter og at hun har tillitt til at situasjonen løser seg.

– I den situasjonen som har oppstått, ville det enkleste være å innse at for Akademiens skyld, burde den striden gjelde, selv gå. At Horace Engdahl, som tidligere leder, angriper den nåværende lederen Sara Danius i Expressen, fremstår som et maktarrogant og unødvendig angrep som ikke tjener formålet han selv formulerer som samhold. Om akademiet ikke bryter sammen, vil det under alle omstendigheter fremstå som svært svekket etter at den fordums så ærerike og stolte institusjonens interne maktkamper er ført for åpen scene, sier Fosvold.

PÅ FLUKT: Skuespillerne Julianne Moore og Alec Baldwin (over) gjenforteller skjebnene til tre kvinner og tre menn. Mamy Maloba Langa (t.v.) flyktet fra Kongo til Sør-Afrika. Jose Maria João (t.h.) rømte fra geriljaen UNITA i Angola som tvang ham til å bli barnesoldat.

Foto: Stavanger Kunstmuseum

Flyktningskjebner i Ho

Hva vekker vår medfølelse med mennesker på flukt? Det drøfter den sørafrikanske kunstneren Candice Breitz i videoverket *Love Story*.

ANMELDELSE

KRISTIN AALEN

anmeldelse@vl.no

Breitz' hypotese er at vi – som lever trygt på samfunnets solside – blir mer fascinert av hjerteskjærende skjebner hvis de formidles av stjerneskuspillere, enn om ukjente mennesker forteller om seg selv.

Kunstnerens fascinerende, men krevende grep er at hun – etter å ha intervjuet seks flyktinger i tre-fire timer hver i 2015 – lar oss høre skuespillerne Julianne Moore og Alec Baldwin fortelle essensen av intervjuene. De snakker til oss i jeg-form fra hver sin stol, sittende nøytralt kledd mot en *green screen*-bakgrunn, men med en liten rekvisitt lånt ut av personen de portretterer – en ring på fingeren, et armbånd, et par solbriller.

Metaplan. Moore og Baldwin er drevne i sine tolkninger. De forteller med dempet bruk av

Kunst

STAVANGER KUNSTMUSEUM

LOVE STORY

Av Candice Breitz
Videoinstallasjon i sju kanaler, laget i 2016

Med: Mamy Maloba Langa, Jose Maria João, Dr. Shabeena Francis Saveri, Farah Abdi Mohamed, Sarah Ezzat Mardini, Prof. Luis Ernesto Nava Molero, Julianne Moore, Alec Baldwin

6. april–24. mai

Første gang vist: På Venezia-biennalen 2017

Vises også: I Arken i København

til 9. september 2018

Hvem gjør mest inntrykk – flyktningskjebner fortalt av kjendiser eller med deres egen stemme?

mimikk og bevegelser, noe som virker helt riktig fordi hendelser og utsagn er sterke nok i seg selv. Bare én gang – da Moore gjengir opplevelsen av å bli voldtatt i en lastebil i Kongo – renner en tåre nedover kinnet hennes.

Interessant nok har Breitz lagt inn en bolk der skuespillerne siterer flyktingenes takk for at nettopp de vil gjenfortelle. Slik oppstår det et pussig metaplan hos tilskueren. Vi kan gruble på om to vellykkede kjendiser må til for at vi skal fatte interesse for ukjente tragedier. I reklameplakater for utstillingen er det jo ansiktene til Moore og Baldwin som brukes.

Assosiasjonene går dessuten til Hollywood og Oscar-utdelinger som ofte blir kritisert for å «hvitvaske» og holde annen hudfarge unna. Interesserer vi oss mer for *Love story* hvis to hvite forteller enn om en angoleser, en inder, en syrer, en somalier, en kongoleser og en venezuleaner snakker til oss?

De seks historiene i skuespil-

Vi kan gruble på om to vellykkede kjendiser må til for at vi skal fatte interesse for ukjente tragedier, skriver Kristin Aalen om videoinstallasjon Love Story.

llywoods glans

lernes munn er effektivt kryssklippet og redigert ned til en 70 minutter lang film som vises på storskjerm i utstillingens første rom.

Denne versjonen forvirrer først fordi Breitz ikke tydeliggjør hvem Moore og Baldwin siterer. Museumsbesøkende med dårlig tid kan nok fort gi opp. Den tålmodige publikummer, derimot, vil få sin belønning, for det er fascinerende å lytte aktivt og legge brokkene sammen til et puslespill. (Heldigvis har kunstneren lagt ut deler av materialet på internett slik at man kan gjøre seg kjent med *Love story* uavhengig av et museumsbesøk.)

Skjebner. Langsamt forstår jeg at en transkjønnet person fra India har slåss for anerkjennelse for sitt kjønnskifte; en sølvmedaljevinner i svømming fra Syria har brukt sine ferdigheter under en farefull båtflukt til øya Lesbos; en ateist fra Somalia må skjule for sine landsmenn at han ikke tror på Allah; en tobarnsmor som ble voldtatt i Den demokratiske republikken Kongo, har det knalltøft som asylsøker i Sør-Afrika; en tidligere barnesoldat i Angola rømte fra geriljaen som lærte ham å drepe; og

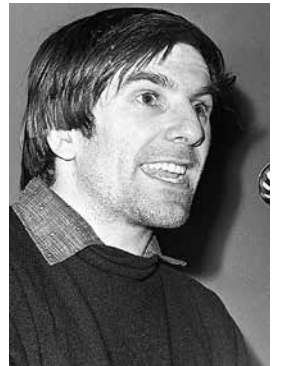
en universitetsprofessor i Venezuela som ble mishandlet fordi han er homofil, ga opp og flyktet til USA.

Egne stemmer. Etterpå kan publikum gå videre til et rom med seks mindre skjermer og lytte via hodetelefoner til flyktningenes uredigerte beretninger. Men som Stavanger kunstmuseums direktør, Hanne Beate Ueland, sa til meg: Ingen har tid til å se rundt 20 timer som de seks intervjuene utgjør til sammen.

Hvordan er det da å lytte til kortere deler? Jeg fryktet at det ville bli monotont å høre somalieren, syrerer og angoleseren lete etter ord på engelsk, nøle og rette på utsagn, ja, være langt mer upolert enn Moore og Baldwin.

Men overraskende nok hadde skuespillerne gitt meg en inngangsnøkkel. Brått skulle jeg gjerne hatt to timer til å høre Jose Maria fortelle om en barndom i geriljaens klør, eller til Sarah som svømte i over tre timer mot Lesbos mens hun dyttet en båt med flyktninger foran seg.

Dermed blir min litt paradoksale konklusjon at selv om Breitz får rett i at kjendisene lokket meg inn i stoffet, er det likevel de ekte fortellerne som gjør mest inntrykk.

I NORGE: Bare en knapp måned før attentatet, i mars 1968, talte Rudi Dutschke på Det Norske Studentersamfund i Oslo. Foto: NTB scanpix/arkiv

PÅSKEAFTEN: I dagene etter attentatet stormet studentene mediehuset Springer, som de opplevde at var ansvarlig for skuddene mot Dutschke. Foto: Haertel/AP Photo/NTB scanpix/AERTEL

‘Jesus var den største revolusjonære’

1968: Rudi Dutschke ble symbolet for en hel generasjon. I dag er det 50 år siden attentatet mot den tyske studentlederen.

HEIDI MARIE LINDEKLEIV
heidiml@vl.no

Det var skjærtorsdag, og han syklet gjennom Berlins gater. På vei til apoteket, fordi hans tre måneder gamle sønn var hadde blitt forkjølet, ble han rammet av tre skudd. De traff i hodet og i skulderen.

Dutschke ble umiddelbart bragt til sykehus. Han overlevde, men måtte lære å snakke og å gå på nytt, og skulle til slutt dø av senskadene.

Men allerede dagen derpå, den 12. april, var det klart: Attentatet var et vendepunkt i nyere tysk historie.

Stopp ham! Få uker før studentopprørene for alvor begynte å rulle i europeiske byer i mai og juni 1968, avfødte attentatet store demonstrasjoner i Berlin. Mannen som hadde blitt skutt, var selveste «Rote Rudi». Rudi Dutschke var en innflytelsesrik leder for den tyske studentbevegelsen.

Dette var få dager etter at Martin Luther King hadde blitt drept i Memphis, og allerede på kvelden dagen etter, omringet flere tusen studentaktivister mediehuset Springer, som blant annet ga ut avisen *Bild*. I de foregående dagene hadde *Bild* i fete typer oppfordret leserne å «eliminere bråkmakerne». I fete typer hadde den konservative avisen forkynt «Stopp Dutschke NÅ!».

Blant aktivistene som prøvde å storme Springer, var også Ulrike Meinhof, senere grunn-

RUDI DUTSCHKE

► Tysk studentleder og selve innbegrepet av 1968-generasjonen i Tyskland.

► Formann for Den Sosialistiske Tyske Studentunion (SDS) og en sentral aktør i den vesttyske studentbevegelsen i 1960-årene.

► Ble utsatt for et attentat i 1968 og hardt skadet. Bodde i Danmark fra 1971, hvor han til slutt døde av senskadene fra attentatet.

► Deltok også i oppbygningen av partiet De grønne i Vest-Tyskland.

Kilde: Snl.no

legger av terroristorganisasjon Rote Armee Fraktion.

Che Hosea. Che Hosea het den tre måneder gamle sønnen til mannen som lå på sykehuset med alvorlige skader. Sønnen var oppkalt etter marxisten og revolusjonslederen Che Guevara, samt en domsprofet fra Det gamle testamentet. Navnet vitner om at Dutschkes politiske syn også var religiøst fundert. Et par år før han døde i 1979, skrev Dutschke en selvbiografisk tekst om hvordan marxismen hadde overbevist ham:

– En ting står fast. Kristendommen generelt og Jesus Kristus mer spesielt, lå der hos meg mye tidligere, forteller han.

Guds rike. I andre dagboknotater beskrev han Jesus som «den største revolusjonære» gjennom tidene. Han skrev at den indre frihet som mennesket fikk gjennom Kristi død på korset, aldri kunne skilles fra

det å vinne en ytre frihet:

– Jesu ord «Mitt rike er ikke av denne verden» kan jeg bare forstå immanent. Naturligvis, for den verden der Jesus virkelig levde og arbeidet var ennå ikke den nye virkelighet. Dette gjaldt det å oppnå, og det gjelder det fortsatt å oppnå. Det er menneskehetens «hic et nunc»-oppgave, skrev han.

Presten Helmut Gollwitzer hadde trolig avgjørende innflytelse på Dutschkes tenkning. Gollwitzer hadde vært aktiv i den kirkelige motstanden mot nazistene, og ble etter krigen en talsmann for en sosialistisk kristendom.

– Far var preget av sin kristne oppdragelse og av møtet med Gollwitzer, men også av kampen mot kolonialismen og særlig av protestene mot Vietnamkrigen, forklarer Dutschkes sønn i et intervju med Kristelig Dagblad.

Opprør. Når faren markerte seg på 60-tallet, var det som talsmann for en ikkevoldslinje. Han hadde vært militærneker, deltok utover tiåret i demonstrasjonene mot Sjahan i Iran, og ble fanebærer for de tyske demonstrasjonene mot Vietnamkrigen.

– Hans opprør var rettet mot alle eksisterende maktstrukturer, enten de var sosialistiske eller kapitalistiske. Han tok til orde for en forandring av Vestens demokratier, som skulle gå hånd i hånd med støtte til den tredje verdens frihetsbevegelser, sier Hosea Dutschke, som i voksen alder kun bruker det ene fornavnet.